

В.М.КАТРИЧ, канд.техн.наук, доцент
(Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського)

Концептуальні підходи до забезпечення якості та конкурентоспроможності взуття для дітей дошкільного віку

The principal reasons affecting the formation of the domestic market of pre-school children's footwear of proper quality are highlighted up. Opportunities of practical realization of the chosen trends and the above-mentioned footwear quality are revealed.

Серед першочергових соціально-економічних завдань, які, безумовно, мають бути вирішені, чільне місце посідають заходи, спрямовані на сприяння розвитку в Україні здорового молодого покоління, здійснення державного захисту прав дітей на безпеку та належну якість товарів [1].

Діти є однією із самих представницьких демографічних і соціальних груп населення, значення якої визначається роллю, яку вони відіграють у житті суспільства. Стан фізичного та психологічного благополуччя дитини зумовлюється низкою чинників, поміж яких поважне місце посідає якість і безпека товарів дитячого асортименту (у тому числі взуття). Тому, насамперед, важливо з'ясувати, яким чином взуття може впливати на стан здоров'я дитини. Опираючись на ці знання, можна значно поліпшити роботу із забезпечення виробництва якісного, безпечного та конкурентоспроможного взуття для дітей дошкільного віку [2; 3].

За умов ринку особливої актуальності набувають питання якості взуття для дітей дошкільного віку, що зумовлює необхідність розроблення концептуальних підходів до їх вирішення.

Як свідчать дані результатів аналізу матеріалів з'їзду працівників легкої промисловості, пленумів центрального комітету галузевої профспілки, публікацій у засобах масової інформації, протягом останніх років в Україні зроблено багато висновків і внесено пропозиції щодо розв'язання проблем якості та конкурентоспроможності продукції вітчизняної легкої промисловості [4]. Щодо взуття для дітей дошкільного віку, то, на жаль, ці питання залишаються ще до кінця не вирішеними.

Свого часу президія Академії проблем якості [5] дійшла висновку, що концептуальні підходи до розв'язання проблем якості будь-якого товару слід розробляти з урахуванням як мінімум трьох аспектів: сучасного стану ринку товарів (взуття для дітей дошкільного віку); напрямку і характеру певних дій; можливості практичної реалізації обраних дій з цього напрямку.

Так, на підставі дослідження стану сучасного ринку взуття було доведено [6; 7], що його формування здійснюється під впливом багатьох взаємопов'язаних факторів, кожен з яких у певній ситуації може як стимулювати, так і стримувати його розвиток. До таких факторів належать: обсяг і структура вітчизняного виробництва взуття та його імпорту, стан ринку сировини та взуттєвих матеріалів, кількість дитячого населення за його статево-віковим складом, ціни на взуття тощо.

Беручи до уваги певні позитивні зрушення, які відбуваються нині у взуттєвій промисловості України, на жаль, ще не можна робити висновки, що ситуація цілком нормалізувалася. Це певною мірою пов'язано з подоланням тривалої руйнівної економічної кризи в Україні. Так, відомо, за умов загальної кризи з початку 1990-х рр. було скасовано пільги з оподаткування та державні дотації на виробництво товарів для дітей, що загалом призвело до помітного спаду обсягів виробництва взуття зокрема.

Так вже традиційно склалося, що дитяче взуття для вітчизняного виробника завжди було менш бажаною продукцією, порівняно із взуттям для дорослих, що пов'язано як з обсягом його ринку, так і чинником виробничого характеру. Підприємств, які спеціалізуються на виробництві дитячого взуття, в Україні невелика кількість.

Одним з них є ЗАТ «Берегіння» (м. Чернігів).

На стан вітчизняного ринку шкіряного взуття взагалі негативно вплинуло: руйнування колишньої інфраструктури товарного ринку; недостатня стійкість виробничо-господарських зв'язків; утрата державного контролю за цінами; дефіцит бюджетів; недостатньо висока платоспроможність населення, яка спонукала збільшення розриву між потребами та попиту на шкіряне взуття; суттєве зменшення сировинних ресурсів та залежність від завезення імпортних взуттєвих матеріалів; морально застаріле устаткування взуттєвих підприємств; зниження обсягів виробництва шкіряного взуття, особливо для дітей тощо.

Крім того, одним із чинників негативного впливу на наслідки роботи вітчизняних взуттєвих підприємств є присутність на українському ринку значної кількості дитячого взуття, що вже раніш було у використанні. За даними митної статистики, протягом останніх років імпорту такого взуття, на жаль, постійно зростає.

Таке становище призвело до того, що останнім часом відбувається насичення внутрішнього ринку взуттям для дітей, ввезеним за явно заниженими цінами, без сплати мита, зборів і реалізованим у тіньвовому секторі торгівлі без сплати податків. Значна частина імпорту цього взуття не завжди відповідає вимогам нормативних документів, розроблення яких базується на оцінюванні реально існуючих і потенційних ризиків для здоров'я дитини [8].

За таких умов вітчизняним виробникам важко виконувати ринкові вимоги виробництва, коли необхідно виробляти не тільки те взуття, що вони можуть, а й конкурентоспроможне на внутрішньому та зовнішньому ринку.

Вітчизняна взуттєва промисловість сьогодні впритул зіткнулася з проблемами, що пов'язані з глобалізацією світової економіки та конкуренцією швидкозростаючих азійських (насамперед, китайського) ринків. Ця проблема ще більш може загострюватись за умов вступу України до Світової Організації Торгівлі (СОТ), коли відкритість ринку зумовлює ще більший потік імпорту взуття.

Проте, відомо, що формування концептуальних підходів до забезпечення якості та конкурентоспроможності взуття для дітей дошкільного віку неможливе, якщо обмежуватись розглядом явищ тільки на певний момент часу, особливо, якщо вони – кризові. Позитивна динаміка поліпшення якості та конкурентоспроможності взуття для дітей, на погляд автора статті, можлива за умов негайного вирішення концептуальних питань, зосереджуючи увагу власне на меті розроблення концептуальних підходів.

З'ясування характеру певних дій з цього напрямку можливе завдяки розробленню теоретико-методологічних засад забезпечення якості та конкурентоспроможності взуття для дітей дошкільного віку, що передбачають:

- * З'ясування наявності необхідних виробничих умов для забезпечення якості та конкурентоспроможності взуття, а в разі необхідності розглянути можливість для їх створення
- * Проведення оцінювання якості та конкурентоспроможності взуття вітчизняного та імпортного виробництва з метою подальшого їх прогнозування
- * З'ясування вимог та побажань споживачів певних типологічних груп (батьків дитини) щодо якості та безпеки взуття
- * Оцінювання на постійній основі ступеня задоволеності споживачів якістю та безпекою взуття для дітей дошкільного віку
- * Визначення можливих практичних аспектів підвищення ступеня задоволеності споживачів взуття
- * Дослідження кон'юнктури ринку сучасних взуттєвих і хімічних матеріалів, які за своїми характеристиками можуть бути використовуваними у виробництві взуття для дітей дошкільного віку
- * Проведення науково-обґрунтованого вибору матеріалів для цілеспрямованого комплектування деталей взуття
- * Проведення антропометричних досліджень стоп дітей для вдосконалення стандартизації розмірів взуттєвих копилів
- * З'ясування значення системи технічного регулювання у розв'язанні проблем, пов'язаних із захистом прав споживачів на якісне та безпечне взуття тощо

Мета даної роботи – розглянути можливі шляхи розв'язання проблем забезпечення якості взуття для дітей дошкільного віку вітчизняного виробництва.

Вважаємо, що як критерії оцінки ефективності запропонованих заходів практичної реалізації обраних дій із забезпечення якості, безпеки та конкурентоспроможності взуття для дітей дошкільного віку може бути певна ступінь задоволеності споживачів [9–11], як одного із засобів відображення їхніх вимог.

До речі, учені та фахівці багатьох країн світу дійшли висновку, що постійне прагнення до виконання вимог споживачів, яке забезпечується створенням сталої довіри завдяки урахуванню їхніх побажань, заслуговує на постійну увагу.

Для забезпечення ефективного управління якістю продукції (взуття) на будь-якому взуттєвому підприємстві важливо усвідомлювати основні принципи управління якістю та адекватно відображати їх у системі управління якістю. Серед встановлених восьми принципів управління якістю, які визначають філософську і методологічну основу сучасної системи управління, найвище керівництво для поліпшення показників діяльності підприємства має використовувати ці принципи, зокрема принцип орієнтація на замовника (споживача), який окреслює цільову (зовнішню) спрямованість системи управління якістю [10] та передбачає постійне визначення очікувань споживачів.

Впевнено заявляти, що цей принцип виконувати можна тільки за умови дотримання певних вимог, зокрема, проведення соціологічних досліджень серед споживачів (батьків дітей) з метою виявлення їх ставлення до якості взуття як вітчизняного, так і імпортного виробництва, а також з'ясування їх переваг і очікувань.

Очікування споживачів часто можуть відрізнятись від вимог нормативних документів, а інколи і суперечити їм, що в деяких випадках спонукає переглядати відповідні розділи нормативних документів з метою внесення до них змін та доповнень. Отже, згідно з принципом орієнтація на споживача, головним є задоволення потреб та очікувань споживачів на якість та безпеку взуття для дітей дошкільного віку.

Цілком зрозуміло, що забезпечення якості взуття має відбуватися ще на етапі наукових досліджень та попереднього його проектування. Проте, ця думка ні є новою [12]. Важко назвати також новими такі проблеми, як зв'язок якості продукції з маркетингом. В Україні дотепер відсутня конкурентно-маркетингова база розвитку легкої промисловості та, зокрема, шкіряно-взуттєвої підгалузі, що суттєво заважає ухваленню оптимальних управлінських рішень [4].

Таким чином, в системі принципів і методів, пов'язаних із поліпшенням якості та конкурентоспроможності взуття, провідна роль має відводитись маркетингу, як засобу господарювання на основі тісного прямого та зворотного зв'язку виробників і споживачів. Вивчення попиту на ринках збуту, максимальне наближення показників якості взуття до вимог замовників і споживачів має стати наріжним каменем сучасної стратегії взуттєвих підприємств. Якщо раніш виробник постачав на ринок взуття, яке було розроблено на засадах попереднього вивчення ринку ім власноручно, то сьогодні необхідно інформацію щодо якості та безпеки взуття для дітей надає сам споживач. Для ефективнішого використання маркетингової інформації взуттєвому підприємству варто створювати власну базу даних, яку необхідно систематично поповнювати [13].

Узагальнюючи викладене вище та враховуючи результати досліджень [11] реальної задоволеності споживачів взуття для дітей дошкільного віку з їхньою можливою задоволеністю, дійшли висновку, що реальна задоволеність споживачів взуття для дітей дошкільного віку помітно відрізняється від їхньої можливої задоволеності. Серед факторів, які впливають на задоволеність споживачів, за коефіцієнтом значущості найсуттєвішим є наявність взуття необхідного розміру та повноти під час його купівлі.

Якщо взуття за розміром і формою недостатньо відповідає анатомо-морфологічному стану стопи, в ранньому віці дитини можуть виникати патологічні зміни стопи. Для нормального розвитку стопи дитини та запобігання появи деформацій важливе значення має правильно підібране за конструкцією, розміром та повнотою взуття. Однією з причин утворення деформацій стопи у ранньому дитинстві є занадто тісне або просторе взуття. Відомо, що, перебуваючи в контакт з внутрішньою поверхнею взуття, стопа зазнає тиску, внаслідок чого ускладнюється крово- та лімфопостачання тканин стопи і, як наслідок, перешкоджається її природний розвиток.

Що характерно, ця проблема продовжує існувати ще з тридцятих років минулого століття. Для її розв'язання під керівництвом та за безпосередньої участі професора Ю.П. Зибіна були проведені масові обміри стоп численної кількості різних за віком людей. Середньостатистичні величини розмірів окремих ознак стоп лягли в основу побудови стандарту [14]. Проведені автором статті антропометричні дослідження стоп дітей дошкільного віку свідчать про наявність порушень оптимального співвідношення розмірів стоп дітей та взуття, що негативно впливає на стан їхнього здоров'я [15].

Саме сукупність антропометричних, фізико-гігієнічних властивостей матеріалів певною мірою забезпечують нормальне функціонування, тобто обумовлюють комфортність. Нині проектування комфортного взуття для дітей дошкільного віку залишається одним із важливих науково-технічних питань. Відповідно до стандарту [16], такий показник, як комфортність, належить до рекомендованих показників якості взуття, а щодо критеріїв його оцінювання, то вони відсутні. У зв'язку з цим необхідно обґрунтувати та визначити критерії оцінювання комфортності взуття для дітей дошкільного віку з урахуванням виду взуття та вікового стану дитини.

На погляд автора статті, головними аспектами щодо безпечності дитячого взуття у нинішній ситуації є удосконалення нормативної та законодавчої бази у сфері виробництва гармонізованої з міжнародними вимогами та створення системи реального кваліфікованого контролю на ринку за якістю взуття для дітей дошкільного віку. Протягом останніх років ми були свідками всесвітнього процесу із забезпечення якості, управління якістю та іншої діяльності з якості, пов'язаною, безумовно, з прийняттям стандартів якості ISO серії 9000. Слід зазначити, що моделі управління, засновані на постійному вдосконаленні й задоволеності споживачів, дають можливість взуттєвим підприємствам задовольняти вимоги споживачів з меншими витратами. Крім того, чітка відповідність стандартам ISO серії 9000 базується, насамперед, на точному визначенні політики та методів, на процедурах контролю, і, таким чином, дає підприємствам можливість гарантувати відповідність взуття встановленим вимогам.

Крім цього, існують проблеми, пов'язані з інновацією виробництва взуття для дітей дошкільного віку та збереженням його конкурентоспроможності протягом тривалого часу, що все активніше обговорюється в літературі [4].

Враховуючи те, що проблема збереження здоров'я дитини є однією з найважливіших та найактуальніших, кожна країна має суверенне право вводити обмеження щодо імпорту дитячого взуття, якщо воно несе загрозу здоров'ю дитини.

Україна може встановлювати такий рівень захисту здоров'я своїх громадян, який вона вважає за необхідне і здійснювати це на політичному рівні.

Ухвалюється відповідний закон, згідно з яким, наприклад, буде встановлено, що у зв'язку з демографічною ситуацією в Україні не можна завозити взуття для дітей з порушенням санітарно-гігієнічних і санітарно-епідеміологічних правил та норм. З точки зору інтересів вітчизняного виробника таким може стати і те взуття для дітей, з яким вітчизняний виробник не може сьогодні конкурувати на рівних. Такі ж самі механізми застосовують країни, які не хочуть, або не можуть конкурувати з продукцією наших підприємств. В рамках міжнародних правових документів, вони роблять все, аби на їхній ринок потрапити було неможливо [17].

Оскільки держава несе відповідальність перед громадянами тільки за вимоги, що забезпечують безпечність продукції для життя, здоров'я і майна громадян, охорону навколишнього природного середовища і вимоги до методів випробувань цих показників, виробники мають передбачати декларування всіх параметрів безпеки та якості взуття для дітей і тільки за таких умов поставляти його на внутрішній та зовнішній ринки.

В Україні існує законодавче поле, яке дає змогу на належному рівні захищати вітчизняних виробників від недобросовісної конкуренції, а споживачів взуття для дітей дошкільного віку від порушень санітарно-гігієнічних і санітарно-епідеміологічних правил та норм.

І, насамкінець, на ринку взуття відбуваються глобальні зміни, що ґрунтуються на все більш високому рівні вимог щодо його якості та зниження витрат виробництва.

Розвиток суспільства, особливо його споживчої складової, та соціально-диференціація висунули на перше місце в оцінюванні якості взуття для дітей дошкільного віку споживача, а саме його потреби, що формують ринковий попит.

Проблема забезпечення якості та конкурентоспроможності взуття для дітей дошкільного віку може бути розв'язана лише на державному рівні за умов спільних зусиль держави, місцевих органів управління, представників виробництва та споживачів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Катрич В.М. Дитяче взуття: технічне регулювання у забезпеченні якості та безпеки // Стандартизація, сертифікація, якість. – 2005. – №4. – С. 55–58.
2. Катрич В.Н. Обувные материалы как фактор безопасности детской обуви // Совершенствование процесса изготовления обуви и жогалантерейных изделий: Междунар. сб. науч. трудов. – Шахты: Изд-во ЮРГУЭС, 2004. – С. 87–41.
3. Катрич В.М. Рациональные дитяче взуття у профілактиці деформації стопи // Легка промисловість. – 2007. – №2. – С. 52–53.
4. Омельченко В.Д. Проблеми щодо конкурентоспроможності продукції української легкої промисловості // Легка промисловість. – 2002. – №3. – С. 51–52.
5. Плечев А.В. Концептуальные подходы к решению проблемы качества в современных условиях и задачи АПК // Стандарты и качество. – 1996. – № 12. – С. 44–50.
6. Бородиня О. Актуальні проблеми легкої промисловості // Легка промисловість. – 2003. – №1. – С. 4–5.
7. Інфраструктура товарного ринку [Текст]: Підручник / за ред. О.О. Шубіна. – Кн. 3: Непродовольчі товари. – К.: Знання, 2007. – 741 с.
8. Проблеми шкіряно-взуттєвого ринку України // Галузевий інформаційно-аналітичний бюлетень для професіоналів. – К.: Укршкірвзуттяпром. – 2006. – Вип. 2. – С. 36–52.
9. Садовнікова О.М. Європейський досвід щодо задоволення вимог споживачів // Легка промисловість. – 1998. – №2. – С. 55.
10. ДСТУ ISO 9000-2001 Система управління якістю. Основні положення та словник (ISO 9000:2000, ІДТ). – К.: Держстандарт України, 2001. – С. 26.
11. Катрич В.М. Практичні аспекти підвищення ступеня задоволеності споживачів взуття для дітей дошкільного віку // Легка промисловість. – 2008. – №2. – С. 52–53.
12. Адлер Ю.П., Конарева Л.А. Качество, качество и еще раз качество // Стандарты и качество. – 1992. – №4. – С. 50–53.
13. Обеспечение качества потребительских товаров: Зарубежный опыт. – М.: Издательство стандартов, 1991. – 96 с.
14. ГОСТ 3927-88 Колодки обувные. Общие технические условия. – М.: Издательство стандартов, 1988. – 55 с.
15. Катрич В.М. Удосконалення методу розрахунку розмірного асортименту взуття для дітей дошкільного віку // Вісник ДонДУЕТ. Серія: Техн. науки. – 2007. – №1(33). – С. 81–87.
16. ДСТУ 3485-96. Взуття. Номенклатура показників якості. – К.: Держстандарт України, 1997. – 7 с.
17. Проданчук М. Кожна країна встановлює такий рівень захисту здоров'я своїх громадян, який вона вважає необхідним // Світ якості України. – 2005. – №2. – С. 16–17.